

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Az idősekkel szembeni rossz bánásmód

(2008/C 44/24)

Az Európai Bizottság – alelnökének, Margot WALLSTRÖMNEK 2007. május 16-án kelt levelében – az Európai Közösséget létrehozó szerződés 262. cikke alapján kikérte az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét: *Az idősekkel szembeni rossz bánásmód.*

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció 2007. október 2-án elfogadta véleményét. (Előadó: Renate HEINISCH.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2007. október 24–25-én tartott 439. plenáris ülésén (a 2007. október 24-i ülésnapon) 144 szavazattal 3 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések és ajánlások

1.1 Az Európai Unió 2000. december 7-én kihirdetett Alapjogi Chartája 25. cikkében elismeri és tiszteletben tartja az idősek méltó és független élethez, valamint a társadalmi és a kulturális életben való részvételhez való jogát. Európában jelentősen nő a 65 éves és annál idősebb népesség aránya. A jövő kihívása, hogy pozitívan kezeljük ezt a demográfiai változást, és hogy a magas életkor ne jelentsen sem társadalmi terhet, sem pedig egyéni veszélyeztetettséget.

1.2 A kihívás része az is, hogy foglalkozzunk az idősekkel szembeni rossz bánásmóddal. Olyan téma ez, amely rendkívül kevés figyelmet kap, amelyet még mindig bagatelizálnak, és amely még mindig háttérbe szorul. Speciális veszélyeknek vannak kitéve azok az idős emberek, akik ápolásra szorulnak és/ vagy elszigetelten, magányosan vagy valamilyen otthonban élnek. Az EGSZB ezért nyomatékosan kéri az EU soros elnökségeit, hogy foglalkozzanak az *idősekkel szembeni rossz bánásmód* témájával, különösen ami a gondozási helyzetet érinti.

A címzettek: a mindenkori EU-elnökség, illetve az Európai Bizottság és a tagállami kormányok.

1.3 Az idősekkel való rossz bánásmód megakadályozásának fő felelőssége a tagállamokat terheli, az EGSZB mégis összeurópai stratégiát tart szükségesnek, hiszen a problematika minden tagállamban jelen van.

– Abból a tényből kiindulva, hogy az időseket érintő rossz bánásmód az emberi jogok és az Európai Unió Alapjogi Chartája megsértését jelenti, az EGSZB felveti, hogy az Európai Bizottság bevonásával, a meglévő, szerződésben rögzített szabályozások alapján dolgozzanak ki átfogó stratégiát az idősekkel való rossz bánásmód megakadályozására.

– A fenti összeurópai stratégia alapjául egy, az egész EU-ra kiterjedő „Az idősekkel szembeni rossz bánásmód, különös

tekintettel a gondozási helyzetre” témájú tanulmánynak kell szolgálnia. A tanulmány célja a jelenlegi helyzet felmérése, és ehhez be kell mutatni az előfordulási arányokat, valamint a rossz bánásmód különböző formáit, okait és a kockázati tényezőket. Ki kellene térni az otthoni és az intézményi gondozás területére is.

– A tanulmányban fel kellene mérni, hogy milyen összefüggés van az idős emberek veszélyeztettségének mértéke, jogi helyzete, segítségének és támogatásának lehetőségei, illetve a gyermekek rossz bánásmódjára vonatkozó szempontok között.

– A tanulmánynak azt is meg kellene vizsgálnia, hogy az idősek védelmének szempontjából az EU Alapjogi Chartájának alkalmazása milyen szinten valósult meg az egyes tagállamokban.

A címzettek: az Európai Parlament és az Európai Bizottság Foglalkoztatási és Szociálpolitikai Főigazgatósága.

1.4 Az idősekkel való rossz bánásmódnak – különösen a gondozási helyzetet illetően – csak a megfelelő nemzeti szinten lehet sikeresen elejét venni. Ezért az összeurópai stratégia kifejlesztésének keretében minden tagállamnak a rossz bánásmód megakadályozását szolgáló nemzeti cselekvési tervet kell kidolgoznia. Az ehhez szükséges pénzeszközöket minden tagállamnak biztosítania kell. A nemzeti cselekvési tervekben első-sorban az alábbiakra kellene tekintettel lenni:

– Az *idősekkel való rossz bánásmód a gondozás során* tabutémának a feloldása azáltal, hogy a közvéleményben megfelelően tudatosítják a gondozásra szorulókat és az ápolók helyzetét – például tájékoztató és felvilágosító kampányok segítségével.

– Olyan keretirányelvek és törvényi alapok lefektetése, melyek összhangban vannak az Európai Unió Alapjogi Chartájával.

- Az idősokkal az otthoni vagy a kórházi gondozás során való rossz bánásmód megelőzéséről szóló nemzeti jelentések elkészítése. Ezekben a jelentésekben arra is ki kell térni, hogy a tagállamokban vannak-e a gondozásra vonatkozó, kötelező érvényű minimálkövetelmények, megteremtették-e az ellenőrzés intézményesített formáit, illetve hogy mennyire hatékonyak ezek a szabályozások az idős embereknek az otthoni és intézményi gondozás során történő védelme szempontjából.
- A gondozásban közvetlenül érintett minden szereplő és intézmény tájékoztatásának, cselekvési jogköreinek és együttműködésének javítása. Ennek részét képezik a kiemelten fontos szakmák – orvosi és ápolószemélyzet, rendőrség – számára biztosított megfelelő képzések és kezdeményezések, valamint annak biztosítása, hogy a gondozási intézményekben dolgozóknak jogában álljon jelenteni az észlelt visszaéléseket.
- A területet teljesen lefedő, könnyen és anonim módon (is) hozzáférhető tanácsadás megteremtése annak érdekében, hogy a „gondozás” helyzetét érintő információhiányt minden (lehető) érintett körében minél hamarabb ki lehessen küszöbölni.
- A gondozást végző hozzátartozók tehermentesítését és a professzionális ápolószemélyzet kapcsolattartását és támogatását célzó szolgáltatások megteremtése.
- Az együttműködést szolgáló hálózatok kialakítása, a gondozásban közvetlenül érintett minden szereplő és intézmény továbbképzése és az ezek közötti rendszeres információcsere.

Címzettek: a tagállamok.

1.5 Az EGSZB mindenképpen szükségesnek tartja a bevált gyakorlatok módszereinek és modelljeinek nemzeti és uniós szintű cseréjét a gondozás területére vonatkozó minőségbiztosítás és szabványok kifejlesztésének érdekében.

Címzettek: a tagállamok és az EUCPN (Európai Bűnmegelőzési Hálózat).

2. Indokolás

2.1 Életkor és a rossz bánásmód kockázata

2.1.1 Demográfiai előrejelzések szerint 2050-ig Európában a 65 éves és annál idősebb népesség aránya jelentősen megnövekszik majd (58 millióval, illetve 77 %-kal); valamennyi korcsoportot tekintve a magas életkorúak (80 év felettiek) száma nő majd leginkább. Ez a tendencia a mindennapi élet számos területére hatással van és szinte valamennyi politikaterületet speciális kihívások elé állítja.

2.1.2 A demográfiai fejlődés nem az egyetlen, de az egyik fontos oka, amiért az időseket érintő rossz bánásmód témájának kezelése egyre égetőbbé válik. A rossz bánásmód ugyanis egy rendkívül háttérbe szorított téma, amelyet még mindig bagatellizálnak, és amellyel még mindig nem foglalkoznak kellőképpen. Ennek megfelelően nem kielégítő és hiányos az eddig rendelkezésre álló empirikus adatállomány is.

2.1.3 Igaz ugyan, hogy a 60 év feletti nők és férfiak esetében a kriminológiai statisztikák által jegyzett erőszakos cselekedetek elszenvetésének kockázata jóval alatta van a fiatalabb korcsoportokénak, és az idős emberek az áldozatok körében végzett felmérések során is ritkábban számolnak be erőszakos cselekedetéről, mint a fiatalok, a kriminológiai statisztikák és az áldozatok körében végzett felmérések azonban kevésbé alkalmasak arra, hogy érzékeltesék és egyértelművé tegyék az erőszakos cselekedetek elszenvetésének azokat a speciális kockázatait, melyeknek az idős emberek ki vannak téve.

2.1.4 Ezek főként olyan, rossz bánásmóddal kapcsolatos kockázatok, amelyeket az idősök közvetlen társadalmi környezetében levő olyan személyek jelentenek, akikkel bizalmi, esetenként akár függőségi kapcsolatban vannak. Ezt a környezetet a tudomány, a politika és a gyakorlat az elmúlt évtizedekben olyan területként „fedezte fel magának”, amelyen jelentős mértékben történnek erőszakos cselekedetek. Ezek azonban elsősorban gyermekekkel és nőkkel szembeni erőszakos cselekedetek⁽¹⁾ és csak ritkán idősök ellen irányulnak.

2.1.5 Az „Action on Elder Abuse” meghatározása szerint – amelyet az Egészségügyi Világszervezet (WHO) is átvett, és amely a kutatás és a politika területén is elterjedt – az időseket érintő rossz bánásmód alatt minden olyan egyszeri vagy megismétlődő cselekedet vagy egy megfelelő cselekedet elmulasztása értendő, amely az idősekre nézve káros vagy veszélyes lehet⁽²⁾.

2.1.6 A rendelkezésre álló adatok gyakori, esetenként jelentős idősök elleni visszaélésekre engednek következtetni, amelyek viszont – kevés kivételtől eltekintve – felderítetlenek maradnak⁽³⁾. Egy 2006-ban Angliában, Skóciában, Walesben és Észak-Írországból több mint 2000 66 év feletti, magánháztartásban élő (ideértve a gondozásban részesülő személyeket is)

(¹) Lásd az EGSZB 2006. március 16-án kelt saját kezdeményezésű véleményét az alábbi tárgyban: „Családon belüli erőszak a nőkkel szemben” (HL C 110., 2006.5.9.) és 2006. december 14-én kelt kiegészítő véleményét az alábbi tárgyban: „A gyermekek mint a családon belüli erőszak közvetett áldozatait” (HL C 325., 2006.12.30.) Mindkét vélemény előadója: Renate HEINISCH.

(²) Torontói Nyilatkozat az idősekkel szembeni visszaélés világméretű megelőzéséről: „Elder Abuse is a single or repeated act, or lack of appropriate action, occurring within any relationship where there is an expectation of trust which causes harm or distress to an older person. It can be of various forms: physical, psychological/emotional, sexual, financial or simply reflect intentional or unintentional neglect.” (WHO 2002) (http://www.who.int/ageing/projects/elder_abuse/alc_toronto_declaration_en.pdf); Action on Elder Abuse (Idősökkel szembeni visszaélések megelőzését szolgáló program) (www.elderabuse.org.uk).

(³) A 2006. májusában Kölnben, Vladimir Spidla EU-biztos (Foglalkoztatási és Szociálpolitikai Főigazgató) védnöksége alatt megrendezett nemzetközi szimpózium a különböző tagállamokban 5 % és 20 % közötti gyakorisággal előforduló, idősök ellen irányuló erőszakra számol be (az „Erőszak és az idős emberek elhanyagolása az otthoni és az intézményi gondozás során” elnevezésű szimpóziumról készült jelentés, in: forum kriminalprävention 2006/4 és 2007/1).

személy megkérdezésével elvégzett reprezentatív felmérés ⁽⁴⁾ az alábbi eredményt hozta: a megkérdezettek 2,6 %-a számolt be családtag, barát vagy az ápolószemélyzet valamely tagja által az elmúlt 12 hónapban elkövetett visszaélésekről. Amennyiben ehhez a szomszédok és ismerősök által elkövetett visszaéléseket is hozzávesszük, úgy ez a szám 4 %-ra emelkedik. A rossz bánásmód leggyakoribb példája az elhanyagolás volt, majd ezt követte az anyagi értelemben vett kihasználás, a pszichikai és fizikai bántalmazás és – a legritkábban – a szexuális zaklatás. A nők gyakrabban számolnak be visszaélésekről, mint a férfiak. Ezek az adatok hasonlítanak más nyugati társadalmak adataihoz, és körülbelül megegyeznek a családon belüli erőszakra vonatkozó gyakorisággal. Egy 2004-es spanyolországi tanulmány szerint az idősek sérelmére elkövetett visszaélések gyakorisága szinte ugyanolyan magas mint a gyermekek esetében.

2.2 Időskorúakkal való rossz bánásmód a gondozás során

2.2.1 A „gondozás” fogalmát tágabban értelmezzük: az otthoni segítségtől és támogatástól egészen az ambuláns, intenzív ápolásig.

2.2.2 Speciális veszélyeknek vannak kitéve azok az idősek emberek, akik ápolásra szorulnak és/vagy elszigetelten, magányosan vagy valamilyen otthonban élnek. A feltáró vélemény ezért az ő helyzetükre, speciális veszélyeztetettségükre, a megelőzés és a beavatkozás lehetőségeire koncentrálna.

2.2.3 A legidősebbek kivételével az időseknek csupán kisebb csoportja szorul gondozásra: 2003. végén Németországban a 60 és 64 év közöttiek 1,6 %-a, a 75 és 79 év közöttiek 9,8 %-a, a 90 és 94 év közöttieknek viszont már 60,4 %-a volt gondozásra szoruló ⁽⁵⁾. Számítások szerint nemcsak több idősebb ember lesz (lásd fent), hanem mindenekelőtt több lesz a beteg és gondozásra szoruló személy. A gondozásra szorulóknak részarányának 116–136 %-os emelkedésére számíthatunk, amely az otthonokban elhelyezett idősek tekintetében a 138–160 %-ot is elérheti. Különösen a magas korúak (80 év feletiek) körében nőnek majd a segítségre és a gondozásra való rászorultság kockázatai ⁽⁶⁾.

2.2.4 A gondozás során tapasztalható, idősekkel szembeni rossz bánásmód gerontológiai értelemben nemcsak a gondozásra szorulóknak fizikai bántalmazását jelenti, hanem minden

olyan tettet, illetve valaminek az elmulasztását, amely súlyos, hátrányos hatással jár az idős emberek élethelyzetére és állapotára ⁽⁷⁾. Az ilyen értelemben vett rossz bánásmód formái ⁽⁸⁾:

- közvetlen testi erőszak (verés, rázás, csípés, testi kényszer alkalmazása, a helyváltoztatás fizikai akadályozása, fizikai segédeszközök megvonása stb.),
- közvetett testi erőszak (indokolatlan gyógyszerhasználat pl. nyugtatókkal stb.),
- szexuális zaklatás (az egyéni szeméremhatárok figyelmen kívül hagyása, beleegyezés nélküli intimkapcsolatok stb.),
- érzelmi és pszichikai erőszak (verbális agresszió, semmibevevés vagy figyelmen kívül hagyás, érzelmi ridegség, társadalmi elszigetelés, testi vagy egyéb erőszakkal, illetve más rosszal való fenyegetés, szidalmazás, megalázás stb.),
- pénzügyi vagy egyéb anyagi kihasználás (illetéktelen rendelkezés a vagyon felett, beleegyezés nélküli ingatlaneladás, pénzajándékokra való rábeszélés vagy kényszerítés, pénz és érték tárgyak elvétele, illetve akár pénzügyi előnyök kizárólása, idősek mint üzleti vállalkozások célcsoportja stb.),
- elhanyagolás (a mindennapi életben szükséges segítség, higiéniai és az általános ellátás elmulasztása, különösen élelem- és folyadék-megvonás, illetve az ágyhoz kötött személyek hiányos ápolása során felfekvés kialakulása stb.),
- elhagyással, illetve otthonba történő beadással való fenyegetőzés,
- kísérletsorozatokban való részvétel az idősebb személy beleegyezése nélkül vagy akarata ellenére.

2.2.5 Az idősekkel szembeni rossz bánásmódra mind az otthoni, mind pedig az intézményi gondozás során sor kerülhet. A gondozásra szorulókkal szembeni erőszak mértékéről nem állnak rendelkezésre megbízható európai adatok. A gondozás során előforduló elhanyagolás, rossz bánásmód és erőszak tekintetében becslések szerint nagymértékben sötétben tapogatózunk és csupán csekély betekintésünk van ezekbe.

2.2.5.1 A rendelkezésre álló tanulmányok az otthoni gondozás területén 5 és 25 % közöttire becsülik az idősek és a gondozók közötti olyan kapcsolatokat, amelyekben erőszak fordul elő a gondozásra szorulóval szemben ⁽⁹⁾.

⁽⁷⁾ Ez a definíció megfelel a Torontói Nyilatkozatnak (WHO 2002, lásd 2. lábjegyzet).

⁽⁸⁾ Észak-Rajna-Vesztfália Tartományi Megelőzési Központja (lásd 6. lábjegyzet), Torontói Nyilatkozat (lásd 2. lábjegyzet) és a nagy-britanniai tanulmány (lásd 4. lábjegyzet).

⁽⁹⁾ Görgen, Thomas: Nahraumgewalt im Alter. Opferrisiken und Optionen für gewaltpräventives Handeln. (Időskori erőszak a közvetlen társadalmi környezetben: Aldoziati kockázatok és az erőszak-megelőző programok lehetőségei, 2005) forum kriminal-prävention 2005/3, 13–16. o. Egyes európai országokra vonatkozó adatok: Walentich/Wilms/Walter: Gewalt gegen ältere Menschen in der häuslichen und institutionellen Pflege. (Idősekkel szembeni erőszak az otthoni és az intézményi gondozás során), 2005 Bewährungshilfe 2005/2, 166–182. o.

⁽⁴⁾ UK Study of Abuse and Neglect of Older People (2007. június) (www.natcen.ac.uk).

⁽⁵⁾ Német Központi Statisztikai Hivatal: 2003-as gondozási statisztika – németországi adatok, Wiesbaden, 2005.

⁽⁶⁾ Észak-Rajna-Vesztfália Tartományi Megelőzési Központja: Gefahren für alte Menschen in der Pflege. (A gondozásban részt vevő idősebb emberekre leselkedő veszélyek), 2006.

2.2.5.2 Egy német felmérés⁽¹⁰⁾ során, melyet az idősök otthonában lakók rossz bánásmódjáról és elhanyagolásáról készítettek, a megkérdezett ápolók 70 %-a úgy nyilatkozott, hogy követett már el erőszakos vagy nehezen besorolható cselekedetet vagy mulasztást, illetve látott ilyesmit más ápolóknál⁽¹¹⁾.

2.3 A gondozás területén történő visszaélések felismerése

2.3.1 A visszaélések felfedezése a gyakorlatban nagyon nehéznek bizonyul. A fő okok, amiért rejtve marad a rossz bánásmód, a következők: az áldozatok magas szégyenküszöbe; a visszaélést elkövető személyek segítségétől, gondozásától, törődésétől való függés és az ebből adódó félelem a bosszútól, illetve a helyzet elmérgesedésétől; betegségből adódóan – különösen agyi organikus leépülés esetén – az érintettek nem képesek elmondani, hogy mi történt velük; a rossz bánásmód gyanújának kezelésében tapasztalható bizonytalanság.

2.4 Az otthoni gondozás helyzete

2.4.1 Jelenleg messze a legtöbb idős ember számára az otthoni környezet jelenti a mindennapi életteret. A gondozásra szoruló idősöket sok európai országban otthon ápolják, Németországban mintegy kétharmadukat. Ott a 65 éveseknek és annál idősebbeknek csupán kb. 7 %-a él különféle otthonokban. A családon belüli ápolást elsősorban a házastársak végzik, másodszorban pedig az érintett lánya vagy menyje. Jóllehet az ilyen jellegű gondozás nagymértékben mentes a rossz bánásmódtól, de előfordul kivétel (lásd 2.2.5.1. pont).

2.4.2 Az otthoni gondozás sokféle teherrel jár, különösen ami a gondozást végző egészségét, jólétét és társadalmi kapcsolatait illeti. A családoknak részben nagy megszorításokat kell elszenvedniük az idős hozzátartozó ápolása érdekében. A problémát súlyosbítja, ha nem készülnek fel eléggé a gondozási helyzetre, és ha nincs megfelelő segítség a gondozás időtartama alatt. Különös terhet jelent az időskori szenilitásban szenvedők gondozása.

2.4.3 Az otthoni gondozásra jellemző rossz bánásmód azonban nemcsak a gondozást végzők túlterheltségére vezethető vissza, hanem sokféle kockázati tényezőre. Ilyenek például a kapcsolat minősége a gondozásra való rászorultságot megelőzően; a gondozott pszichés zavarai és narkotikumoktól való függősége; a társadalmi elszigetelődés és a nem megfelelő szociális támogatás átélése, de akár magának a gondozásra szorulóknak az agresszív viselkedése is⁽¹²⁾.

⁽¹⁰⁾ Görgen, Thomas: „As if I just didn't exist” – Elder abuse and neglect in nursing homes („Míntha nem is léteznék” – Idősokkal szembeni rossz bánásmód és elhanyagolás az idősök otthonában), 2005, In: M. Cain & A. Wahidin (eds): Ageing, crime and society.

⁽¹¹⁾ Olyan erőszakos cselekedetek, mint a mozgásszabadság korlátozása vagy pszichofarmakológiai visszaélés előfordulási gyakoriságára vonatkozó adatok: Rolf Hirsch: Aspekte zur Gewalt gegen alte Menschen in Deutschland. (Az idős emberekkel szembeni erőszak szempontjai Németországban), 2005 Bewährungshilfe 2005/2, 149–165. o.

⁽¹²⁾ Görgen 2005a (lásd 9. lábjegyzet).

2.5 Az intézményi gondozás helyzete

2.5.1 Bár a gondozásra szoruló idősöknek jelenleg csak kis részét ápolják intézményi keretek között, mégis az otthonokban elhelyezett személyek számának jelentős növekedésével kell számolni, különösen a magas korúak esetében (lásd 2.2.3. pont). Már ma is olyan trend látszik körvonalazódni, amely az otthoni gondozástól a kórházi gondozói létesítmények vagy ambuláns ápolási szolgálatok keretében történő gondozás irányába mutat.

2.5.2 Az otthonok túlnyomó többségében nem történnek visszaélések. Mindez főként a tagállamok által elismert és ellenőrzött otthonokra igaz, amelyek gondosan betartják az adott államban hatályos egészségügyi előírásokat.

2.5.3 Néhány otthonnak azonban rossz híre van⁽¹³⁾. Igaz ugyan, hogy alig történnek rendszeres vizsgálatok az otthonokban történő rossz bánásmódról, az ellenőrzések alapján, amelyeket például a betegbiztosítók egészségügyi szolgálata végez, azonban egyértelmű, hogy az otthonokban tapasztalt visszaélések nem számítanak egyedi esetnek.

2.5.3.1 Ápolási gondokat és hiányosságokat tárnak fel például az ételmezési és a folyadékellátásban, pszichofarmakológiai szerek túladagolását, súlyos hiányosságokat a gyógyszerkezelésben és szabadságot korlátozó intézkedéseket.

2.5.4 A rosszul vezetett otthonokban a lakók középpontba helyezése helyett gyakran hanyagság és közöny tapasztalható. Gyakran merev időbeosztással korlátozzák az otthon lakóinak önrendelkezését és önállóságát.

2.5.5 Az időhiány és az ápolószemélyzet túlterheltsége nemcsak a gondozásra szorulóknak okoz szenvedést, hanem a gondozókat is elégedetlenséggel tölti el. Az ápolószakma idő előtti elhagyása és a szakképzett jelentkezők hiánya tovább súlyosbítja az otthonok személyzetgondjait. Manapság nem nagyon lehet találkozni olyan törekvésekkel, amelyek célja az időápolás támogatása, vonzóbbá tétele.

2.6 Az EGSZB elemzése és javaslatai

2.6.1 Az idősökkel szembeni rossz bánásmód elfogadhatatlan – akárhol és akármilyen mértékben történik is –, és nem lehet tovább szemet hunyni felette. Az EGSZB felszólítja a Tanács elnökségeit, az Európai Bizottságot és a nemzeti kormányokat, hogy tegyenek lépéseket a rossz bánásmód okainak megszüntetésére annak érdekében, hogy az idősök védeltségét élvezzenek, akár otthon maradnak, akár valamilyen intézményi gondozásban részesülnek.

⁽¹³⁾ A németországi betegbiztosítók felsőbb szintű szövetségei egészségügyi szolgálatának 2007-es „Az ambuláns és a kórházi gondozás minősége” című második jelentése az otthonban lakók 10 %-ánál tapasztalt egészségügyi károsodást, illetve nem kielégítő gondozási állapotot (<http://presseportal.de/pm/57869>).

2.6.2 Az EGSZB javaslatai elsősorban a következő területekre irányulnak:

2.6.2.1 Az emberi jogok területe

– Az Európai Unió 2000. december 7-én kihirdetett Alapjogi Chartája 25. cikkében elismeri és tiszteletben tartja az idősek méltó és független élethez, valamint a társadalmi és a kulturális életben való részvételhez való jogát.

– Ennek eléréséhez az EGSZB szerint alapvetően új idősképre van szükség. Nagyobb figyelmet kell szentelni az időseket érő diszkriminációnak: gyakran ebben keresendők az idős, gondozásra szoruló emberekkel szembeni rossz bánásmód okai. A kihíváshoz hozzátartozik viszont az idősek emberek társadalmi integrációja és gondozásuk közös feladatként való felfogása is.

– Az EGSZB hangsúlyozza egyrészt, hogy az időseknek jogukban áll ott élni, ahol szeretnének, anélkül hogy tartaniuk kelljen bármilyen sérelemtől, másrészt pedig hogy az idősekkel szembeni diszkrimináció elfogadhatatlan. Az Alapjogi Chartának ki kellene terjednie az idősek védelmére, függetlenül attól, milyen gondozási körülmények között élnek.

– Az EGSZB hangsúlyozza, hogy fontos, hogy az idősek megválasszák, hol szeretnének élni, természetesen attól függően, hogy milyen mértékű segítségre szorulnak. Az EGSZB ezért felkéri a nemzeti kormányokat, hogy fejlesszenek ki olyan lakhatási és támogatási lehetőségeket, amelyek megfelelnek az otthon maradó idősek igényeinek, például állandó ügyeletet, otthoni ellátást, hosszú távú orvosi felügyeletet.

– Az idősek számára lehetővé kell tenni, hogy jelentsék az őket ért sérelmeket vagy az ettől való félelmüket, és támogatni kell őket ebben. Ez éppúgy vonatkozik a hozzátartozókra, illetve egyéb gondozókra, akiknek olyan csatornákkal kell rendelkezniük, melyeken keresztül panaszt tehetnek anélkül, hogy a hozzátartozók megtorlásától, illetve saját helyzetüket és munkahelyi biztonságukat érintő következményektől kellene tartaniuk. Olyan légkört kell kialakítani, hogy az érintettek bízzanak abban, hogy minden jelentést bizalmasan kezelve és hatékonyan vizsgálják ki.

2.6.2.2 Az adatok pontosítása és a kutatási igény javítása

– Az EGSZB javasolja, hogy EU-szerte végezzenek az idősekkel szembeni rossz bánásmód mértékének feltérképezését célzó további, mélyreható kutatásokat, hogy fel lehessen mérni a következőket:

– a rossz bánásmód általános előfordulási arányát, valamint azt, hogy mit jelent a rossz bánásmód az otthoni, illetve az intézményi gondozás során,

– melyek a rossz bánásmód okai, különös tekintettel a családtagok mint gondozók nehézségeire és a nekik nyújtott támogatásra,

– milyen mértékben alkalmazzák az Alapjogi Chartát az idősek emberek védelmének szempontjából,

– a tagállamok milyen mértékben alkalmazzanak szabványokat az idősek otthoni ápolásában és hogyan vizsgálják ezeket, illetve ellenőrzik betartásukat.

2.6.2.3 A tabuk feloldása és a tudatosítás

– Az EGSZB felszólítja a nemzeti kormányokat, hogy állami és önkéntes ügynökségek gyakorlati segítségét felhasználva, nemzeti médiakampányok formájában tegyenek lépéseket azért, hogy ráirányítsák a figyelmet a rossz bánásmódra, és ezzel feloldják a rossz bánásmód témáját övező tabukat, függetlenül attól, hogy hol történik az ilyen visszaélés.

– Az EGSZB elismeri, hogy a média jelentős szerepet játszhat a közérdeklődés formálásában és hangsúlyozza, hogy a média jól tájékozott és konstruktív hozzáállására van szükség.

2.6.2.4 Tájékoztatás, felvilágosítás, képzés és megelőzés

– Az EGSZB sürgeti a nemzeti kormányokat, hogy tegyenek lépéseket a következők érdekében:

– a rossz bánásmóddal kapcsolatos információk elérhetőségének javítása az idősek és hozzátartozóik számára,

– annak biztosítása, hogy a szakképzett gondozók kockázatok nélkül jelenthessék a rossz bánásmóddal kapcsolatos visszaéléseket, és hogy elegendő tanácsadást és támogatást kapjanak,

– a rossz bánásmód felismerését és az annak kezelését segítő mechanizmusokat oktató, megfelelő képzés biztosítása az orvosi és a gondozási terület minden érintettje, valamint a rendőrség illetékesei számára,

– annak biztosítása, hogy az egészségügyi és a szociális szolgáltatást nyújtó hálózatok képesek legyenek sürgősségi befogadóközpontok, segélycsoportok és független, anonim telefonos tanácsadó szolgálatok üzemeltetésére,

– annak biztosítása, hogy a gondozást végző családtagoknak elegendő információ álljon rendelkezésére az olyan betegségek tüneteit és lefolyását illetően, mint például az időskori szenilitás, ezáltal is elősegítve, hogy tudják, milyen mértékű gondozásra van szükség. Ezeknek a családtagoknak megfelelő támogatást és képzési lehetőséget is biztosítani kell,

- a gondozást végző családtagok részére a megfelelő napi gondozási, pihenési és orvosi ápolási lehetőségekhez való hozzáférés biztosítása annak érdekében, hogy csökkentsék az esetleg 24 órás gondozásból eredő nehézségeket,
- annak biztosítása, hogy a családtagok a gondozás érdekében szabadságot vehessenek ki munkahelyükön, anélkül hogy ez hátrányosan érintené őket szakmai előmenetelükben. Ez a lehetőség egyaránt kell, hogy vonatkozzon férfiakra és nőkre is.
- Az információs és kommunikációs technológiai termékek és szolgáltatások számos idős ember számára lehetővé teszik, hogy továbbra is ott éljenek, ahol a leginkább szeretnének, és eközben fenntarthassák önállóságukat és életminőségüket. A fenti eszközök segíthetnek az időseknek a mindennapi ügyeik intézésében, és szükség esetén arra is felhasználhatók, hogy ellenőrizzék az idősek egészségi állapotát és tevékenységeit, csökkentve ezáltal az intézményi gondozásra való igényt. Az IKT-eszközök megnövelik az idősek biztonságát, elősegítik a szociális és az orvosi szolgáltatásokhoz való hozzáférésüket, illetve sürgősségi szolgálatokat is biztosítanak és ily módon hozzájárulnak ahhoz, hogy az idősek továbbra is nagymértékben független, önálló és méltó életet élhessenek.

Kelt Brüsszelben, 2007. október 24-én.

2.6.2.5 Hálózatépítés

- Az EGSZB arra ösztönzi a nemzeti kormányokat, hogy az együttműködés, a képzés és a rendszeres információcsere biztosításának érdekében hozzanak létre ügynökségeket tömörítő hálózatokat ⁽¹⁴⁾.

2.6.2.6 A gondozás intézményesített felügyelete

- Az EGSZB felszólítja a tagállamokat, hogy hozzanak létre magas szintű ellenőrzési szolgálatokat az idősek részére nyújtott, világosan meghatározott és a nyilvánosság részére hozzáférhető gondozási szabványokon alapuló, magas színvonalú szolgáltatások biztosításának érdekében. Ezeket a szervezetek fel kellene hatalmazni arra, hogy orvosolják a tapasztalt problémákat, és ennek eredményeit nyilvánosságra kellene hozni.

2.6.2.7 A visszaélések felfedésének javítása

- Az EGSZB szerint megfelelő ügynökségek bevonása mellett fontos a rossz bánásmód óvatos módon történő, fokozott felderítése úgy az otthoni, mint az intézményi gondozás területén. Olyan légkört kell kialakítani, hogy az érintettek bízzanak abban, hogy bármely jelentett visszaélést azonnal kivizsgálják és elvégzik a szükséges beavatkozást. Fel kell hívni rá a figyelmet, hogy a rendőrséget vagy az igazságszolgáltatást is bevonhatják az eljárásba.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁴⁾ Jó példa erre a „Bonner Initiative gegen Gewalt im Alter – Handeln statt Mißshandeln e.V. (Hrsg.): Alte Menschen in Not – Wir können helfen” (a „Bonni kezdeményezés az időseket érő erőszak ellen – rossz helyett méltó bánásmód” elnevezésű egyesület kiadványa: *Idősek nehéz helyzetben – mi segíthetünk*, 2006, Bonn. Ehhez és más kezdeményezésekhez kapcsolódó információkat itt találhat: International Network for the Prevention of Elder Abuse (www.inpea.net).